

در شمال غربی شهر شیراز و در کنار شهر باغ زیبای از دره قاجاریه باقی مانده
 که باغ ارم مشهور است در سمت جنوب باغ مذکور و در خانه خشک شیراز مشهور
 بنام امتداد دارد وسعت باغ بیش از سه هکتار و از درختان مرکبات و سرو پوشیده
 است غالب ترین قسمت باغ گیاهانی است که قوتی در غرب در وسط باغ احداث
 و در طرف آن درختان سر و آشتانند و زمینی خاصی را در امتداد درختان
 سر و این گیاهان سر و بلند قامتی است که از در جلب توجه میکند و علت
 عیز بودن آن آثر سر و تاز می خوانند نظیر سرو مذکور در سایر باغهای شیراز دیده نمیشود
 باغ را درختان زینتی و سرو و نارنج و انواع گلهای تزئینی پوشانیده و تزئین نموده است
 باغ ارم بوسیله دولت و کلهای مادی شاهنشاه و علیاحضرت شهبانو خریداری و تعمیر
 بدانشگاه شیراز داده گردیده ساختمان آن به علت عوامل طبیعی بصورت مخصوصه
 درآمده بود و دیوارهای باغ نیز از چینه بود که به رنگی غراب شده بود ضمن تهیه
 طرح تعمیراتی دیوار چینه آن برداشته شد و به دیوار کوتاه سنگی با نرده آهنی
 در اطراف آن احداث گردید تزئینات قسمت های مختلف ساختمان تعمیر و تکمیل
 و مجدداً بصورت آبروشده درآمد . باغ مذکور از آثار دوره ناصرالدین شاه قاجار
 بشمار میرود و بوسیله مرحوم نصیرالملک ساختمان فعلی بنا شده است در این مورد چند
 کتیبه سنگی در نقاط مختلف باغ از نصیرالملک باقی مانده است اولی کتیبه سنگ مرمر است
 که در بالای سردر ورودی شمال شرقی باغ نصب شده و باخط نستعلیق چنین خواننده
 میشود از زیر پشته نصیرالملک را در دانش باغ ارم آباد باد
 علاوه بر کتیبه فوق شرح کتیبه سنگی در نمای شرقی ساختمان بصورت ازاره دیده میشود
 که همه آنها باخط نستعلیق نفوذ را غیر آنها تاریخهای مختلفی به چشم میخورد و تمام
 نصیرالملک در آنها ذکر شده است در آخر کتیبه اولی تاریخ ۱۳۳۱ اشعار کتیبه دوم مربوط
 به شریفه شیرازی شاعر معروف دوره قاجاریه میباشد کتیبه سوم بیت اول آن تاریخ

بنای ساختمان را مشخص می‌آورد که چنین است .

از زیربوم تصویر الطک راد ^{۱۳۳۹} دیده میشود و اشعار آن مربوط به شادروان فصیح الطک شوییده شیرازی است در کتیبه ^{۱۳۱۵} دیده میشود و مربوط به تعمیرات بنا در دوره مظفرالدین شاه قاجار میباشد در کتیبه پنجم در آن کتیبه چنین خوانده میشود حسب از محضرت مستجاب اجل اشرف آقای نصیرالطک در کتیبه ششم که درست پس از بنای ایوان جنوبی نصب شده است چنین خوانده میشود خادم اهل بتا رت خان بنده درگاه نصیرالطک ^{۱۳۴۰} کتیبه هفتمی کتیبه های مذکور مربوط به تعمیراتی است که به تدریج در این بنای با ارزش صورت گرفته است . جالب ترین تعمیرات در سالهای اخیر در این بنای ارزنده انجام پذیرفت که یکی آن را از وضع غراب گذشته خارج نموده است آینه کاری تالار آینه و نقاشیهای جالب رنگ بر روی سقف اطرافها و ایوانها ترمیم گردید . محوطه باغ که بصورت منزهه ای درآمده بود مجدداً تعمیر و همان طرح اصلی خود ترمیم گردید قسمت عمده از کاشیکاری نمای چرخها که فروریخته بود مجدداً با همان سبک اولیه در محل نصب گردید یکی از قسمت های بسیار جالب این بنا پنجره های آهنی است که سبک در شبیه اول ساختمان درهای ایوان بزرگ دستنویس در داخل سردابه قرار دارد و از نمونه های جالب پنجره های آهنی در دوره قاجار به محسوب میشود . قسمت عمده درهای چوبی از چوب ساج تهیه گردید و بهین جهت با گذشت سالها سالم باقی مانده و همیشه اصلی خود را حفظ نموده اند کاشیکاری پیشانی ایوان مرکزی و اطراف آن از جالب ترین کاشیکاری دوره قاجار به محسوب میشود که نمونه آن در سایر بناهای دوره قاجار به دیده نمیشود چه در ساختمان دیوانخانه توأم الطکی یا اندرون زینت الطکی و یا سایر بناهای دوره قاجار به نشود کتیبه کاشیکاری پیشانی ایوان ساختمان باغ ارم دیده نمیشود و بهین جهت آن را باید از نمونه های مشخصه نامرود محسوب داشت .

در اینجایی مناسبت تعدد اند تسمی از مطالب کتاب فارسی نامری را در مورد داروان تسمیر الطک عیناً

نقل نماید . (شرح مختصری از زندگی داروان تسمیر الطک از فارسی نامری)

(حاجی تسمیر الطک پسر سیم حاجی توام الطک است قدوه ایمن زمان اسوه بزرگان داروان حاجی تسمیر الطک میرزا حسنعلی خان در سال ۱۲۳۷ در شیراز متولد گشته در مجادیه کمالات یافته و محاسبات دقتی و خط و تحریر و سیاق بیاموخت از مجادیه مرتاکون خانه نشین نگشته تمام اوقات با بالنت و حکمرانی توامی فارس برقرار بود و هفتاد و سه سال را با التلاستان مشغول شده به حکومت کوه کیلویه - رانرازی بود و آنرا از کوه کیلویه صرف ناسر می نمود بحکمرانی بنا در روسوا حل و در ریای فارس برقرار می نمود و تاکنون اولاد ذکری بر او نیست و از آثار او مسجد حاجی تسمیر الطک است که شرح آن در ذیل مساجد شیراز می آید و خانه او در مرحله اسحق بیگ است)

از داروان تسمیر الطک بناهای ارزنده ای در فارس ساخته اند از جمله آنها مسجد تسمیر الطک و خانه تسمیر الطک و باغ ارم می باشد . ساختمان قدیمی آن از بناهای بسیار جالبهویی نظیر دوره قاجاریه محسوب می شود ایوان دو ستونی مرکزی بود و ایوان اطراف آن از شاهکارهای معماری محسوب می شود حاشیه های کاشیکاری جزئیات ایوان از نمونه های جالب کاشیکاری در قاجاریه محسوب می شود . عمارت آن با داشتن کاشیکاریها و حجاریها بسیار و نقاشیهای رنگ بر روی از جمله بناهای بر ارزش و مهم شیراز و نقوش از ارزشی آن از نمونه های جالب حجاری محسوب می شود . از جمله قسمت های بسیار جالب این بنا می آید از ارزش و زیبایی آن است که در طبقه زیرین ایوان ساختمان قرار دارد و آب جاری از وسط آن میگذرد و بهین جهت سردابه مذکور از شیراز زندگی در تابستان حاصل بسیار مناسب بوده است . گچ بریهای بسیار زیبایی در قسمت های مختلف از جمله در ایوانهای نمای شرقی ارم دیده میشود که منظره جالبی به این بنا می آید از ارزش داده است که کتیبه سنگی در نمای شرقی ساختمان باغ ارم دیده میشود . کتیبه های سنگی مذکور بر نمای جزئیات طبقه اول نصب و خط همه کتیبه ها مستعملی است و کتیبه در زیر ایوان دو ستون سمت راست و کتیبه در زیر ایوان دو ستونی بزرگ و کتیبه در گرد در زیر ایوان دو ستونی سمت راست نصب گردید و ترتیب کتیبه های مذکور از سمت راست میبرد بررسی فرامید هیم . اولین کتیبه سمت راست در بالای ستون سمت راست ایوان سمت راست نصب و چنین خوانده میشود :

حسبنا الله ونعم الوكيل :

خوشترزه‌هاش و صیحه‌هاش چه است
 معنی آب زندگی از روزه ارم
 جز طرف جو باروی خوشگوار چه است
 هر وقت خوش که دست دهد منتقم شمار
 کس را توقف نیست که انجام کار چه است
 بیوند عمر است به معنی است هوشدار
 غم خوارشوش با شغم بزرگوار چه است
 راز درون چه دانند فلک پرده خوش
 ای مدعی نزاع تو با پرده دار چه است
 مست هر وقت هر دو جوان یک تپله اند
 مادر همیشه که در هم اختیار چه است
 معنی رحمت و نفوذ در کار چه است
 سبوح و ثنا می‌بندد چونند اعتبار
 تادریحانه خواسته کرد در کار چه است
 زاهد شراب‌گوش و حاشا بهاله خواست
 گلپانک که کردت مست ای تو گل خندیده
 در باغ ارم کامریز نادیده چو اودیده
 باندم نسیح الطک با بلبل شوریده
 لحن غزل سعدی با نعت ترا خفاست

تعمیر الحقیقه لطیفی التشریف عمل استاد باشی حجاره ۳۳۴ اشعار مربوطه شادریان حاج نصیح الطک شوریده
 شب رازی است اشعاری نیز برای در نقره تعمیر الطکی در حرم حضرت شاه چراغ - برود که بر روی نقره نفروهم
 اکنون در مدخل تالار آینه حرم حضرت شاه چراغ نصب است کتیبه دوم سنگی در پایستون سمت چپ
 ایوان شمالی نصب گردید خط کتیبه مذکور نیز خط مستعلیق است و چنین خوانده میشود نعم العولی ونعم
 النذیر

با این همه دل شوره جانانه چه سازد
 حال لب‌لعل تو یکی دانه افزون نیست
 با این همه مرغ این مشردانه چه سازد
 از یک سخن عشق تو هر گوشه سخن‌هاست
 گوش بهزاران سخن افسانه چه سازد
 خود چشم تو مست است بدومی چه نماید
 خود زلف تو زیبا است بد و نانه چه سازد
 بر دانه خود اندر بی بر دانه غصبت
 گرشع نسوزد بر پروانه چه سازد
 مسکین تو با سلطوت شاهانه چه سازد
 گزانت که از تو بزرگانکه نسازد

دل هان چه کند کاشک میان ساخته با روش
گروهش نواز که سازد بزم خویش
شوریده ز چشم آن تو برمی ننگد چشم
صفت ارتکند چشم زبانه چه سازد
همخانه به سازی همخانه چه سازد
با سر زدن مردم بیگانه چه سازد

اشعار فوق نیز از طریق مرحوم حاجی نسیم الطلک شوریده شیوازی است کتبه بعد یکسریازدیره حفاظتی
را نشان میدهد که در یک دست نیزه و در دست دیگر او گریز قرار دارد کلاه را با آنکه سمن نموده اند بنوم نیزه
داران های تخت جمشید جاری نمایند ولی ساده است و هیچ گونه تزئیناتی ندارد کتبه مذکور در و
طرف ایوان ترینه سازی است ولی بهرحال با آنکه تاشید از نقوش برجسته تخت جمشید شده جذ این و مقوم
زیبای نقوش برجسته نیزه داران پارس تخت جمشید را در سه پنجره آهنی در پای ایوان مرکزی دیده
میشود که در پنجره آهنی طرفین بزرگتر و ترینه سازی است پنجره وسط و در پنجره دارای اندازه بزرگتری
است پنجره های آهنی مذکور در پی و مربوط بزمان احداث ساختمان می باشد سپس کتبه ای با خطوط
نستعلیق نصب شده که چنین خوانده میشود :

از پیرت به نسیم الطلک را بد	دانش باغ ارم آباد باد
آنکه بوالقاسم نهاد در نام بخت	هم بخلق و غوست بوالناسجهاد
آخرین بر ما در در هر آنی	کاین چنین فرزندان با فرهنگ زاد
چون در باغ ارم بر ما گشت سود	گوشتار جوان جنت در گشتار
بعد بهر جا شدش غنچه کشتید	هر و بهر شد عشق بر ما شستار
در بلاد امریز نمود چون ارم	وین میفران نزد یزدان کرد باد
بر در آینه آب کوشتر با خاک	داد به خاکش خاک میفر اهباد
بنیل شوریده زمین سرتوان	صد تنگه ارا با الحان اوستاد
یک نادر بر جلوه باغ ارم	خوشتر از تخت جم و کاخ نهاد

کتبه الحمد للذنب طینتی شیوازی عنانز توبه

کتبه بعد نیز بخط نستعلیق نقره چنین خوانده میشود

انه شیرنا سرو زمین

خاصه باخوبان بوقت باامداد
 سپزه عاشق وار برپایش قشاد
 تا ابد باد خضران زاره عباد
 شه مظفر خسرو عادل و داد
 از نصیرالطغ که آن نرخ نزار
 آن بهشتی کز بعضی دیده داد
 خوشتر آمد چون بنام من نشاد
 دانعا باغ ارم آباد

و سگز صوبه فی شهر رمضان الحولک - سنه ۱۳۱۵ تاریخ مذکور مربوط بدوره سلطنت مظفرالدین شاه تاجارو دوره حکمرانی نصیرالطغ در فارس می باشد. و باین ترتیب معلوم میگردد که ساختمان در دوره مظفرالدین شاه تاجار با تمام رسیده است. کتیبه بعدی نیز کتیبه سمت راست پلکسرازان خاضقی را نشان میدهد که بهمان فرقیقت برجسته سمت راست حبابی گرد بد و سپهر کتیبه سنگی دیگری است که باخذ متعلق حبابی و نصب شده و چنین خوانده میشود :

ارم ذات العباد التي

جانند اورد هر که جاناتش نیست
 هر که را صورت نهند در عرق
 گردلی داری بدلد اری سهار
 کاهران آندل که محبوبش هست
 چشم ناچنا زمین و آسمان
 عارفان درویش و صاحب در در
 درد عشق از تند رستی خوشتر است
 تنگ عیش است آنکه پستانش نیست
 صورتی د ارد ولی جانش نیست
 شایع آن کس هر که سلواتش نیست
 نیک بخت کان سرکه سامانش نیست
 زان نفس بپند که انسانش نیست
 باد شه خوانند اگر نانش نیست
 گرچه غیر از سپرد زمانش نیست

ماجرای عقل برسد م ز عشق
گفت مقرونست درمانش نیست
هر که را با ماه روشی سرخوش است
در لشی دارد که با پانیش نیست
خانه زندان است تنهایی شلال
هر که چون سعدی گلستانش نیست
حسب الا محضرت مستجاب اجل اشرف آتای نسیرالطیغ را اما ایاله کتبه آخری درست چپ و پای
ایوان ^{نویس} - نویسی گردید و چنین خوانده میشود لم یخلق مثلها فی الیاز :

محقق است که دانا - رای عاریتسی
برای شستن و پرخاشن فرماید
من این خانه از بهر آن بنا کسردم
که پنج روز بنا اعداد را نماند
بلی به نیت آن بارخت چو برنیدم
بجای من دگری هم چنین بماند
وزا بقدرت گریز است مرغ و ماهی را
بقدر رغبت حقیرانه آشیان بماند
- رای است دام همایون نیکستان را
بود که در همه عزت یکی بدام آید
بسا تربی که جا بگونه این دهنی
کلاه گوشه قدرت بر آسمان - ایست
حلال نیست که صورت کند بر دیوار
کهر در وجود زینل بماند
خلاف عهد زمان بیخلاق معلومست
که هیچ چیز نشد که باز بر نماند
گراهل معرفتی دل میند برد نیسا
کدر و شنی است که بارستان نمی باید
همین نصیحت سعدی ما بر نویسد
که خانه را که از این خویشتن آراست

خادم اهل بیارت خان منده در گه نسیرالطیغ . ۳۴۰ کتبه عینی

- در شمال شرقی باغ ارم

این سراد در سمت شمال شرقی باغ ارم و در اشیای آن قرار دارد و از نمونه های «الب و ارزنده از نظر
فرم و تزئینات محسوب میشود . کاشیکارهای - در روضه چند کتبه و چند قطعه کاشیکاری است ولی
از نظر فرم ساختمان از نمونه های ضعیف تر محسوب میشود در بالا و پینانی - در کتبه ای خط -
تستعلیق بر روی کاشی محرق نصب گردید که چنین خوانده میشود .

در من الله وفتح تربیب در زیر کتیبه کاشی کتیبه ای از سنگ مرمر لمبوس رنگ قرار دارد که در سطر اول آن کلمه تریقه بسم الله الرحمن الرحیم و سپس يك بجهت شعری باشد. مستملق در زیر آن بر روی سنگ حجاری شده که چنین خوانده می شود .

از زیر پشته در سیوالطک راد   در اضرباغ ارم آباد باد

تاریخ مذکور می باشد بر همدانستغفر الله من شاه ناچار زمانی است که در سیوالطک حکمران فارس بوده است در هر سمت در دو بنا که در طرفین دیده می شود که بالای آنها در هر طرف يك کتیبه کاشیکاری نصب گردید . کتیبه های کاشیکاری طرفین در باغچه مستملق باز منته سورمه ای است و نوشته آن - بصورت مشرق چنین خوانده می شود (آیه ای از قرآن مجید

یا ناسم ارم ذات الاعمالی لم یخلق مثله فی الازل ۱۳۴۴

کتیبه سمت چپ با عناصر حسنا الله ونعم الوکیل اللهم العالی و قسم النیر ۱۳۴۴ در اضراف باغ کتیبه دو

حاجیه بسیار زیبا از کاشیهای آوان دیده می شود علاوه بر کتیبه های فوق چند کتیبه کاشیکاری مشرق برجسته در اضراف سردر مذکور دیده می شود که جلوه خاصی به سردر داده است . در وارد یعنی باغ از چمن

بوده در تعمیرات اخیر جای دیوار چمن را در باغی سنگی بنا کرده در اضراف باغ نصب گردید در جلو

ساختمان اصلی باغ در سمت مشرق حوض و سپس قرار دارد جالب ترین قسمت بنای باغ ارم نمای ساختمان

در سمت مشرق آن محسوب می گردد که يك ایوان دو ستونی بزرگ در وسط و دو ایوان دو ستونی در طرفین

آن دیده می شود . نما و تزئینات ساختمان مذکور از نمونه های جالب و منحصر بفرد معماری دوره تاجار به

محسوب می شود . روی هم رفته ساختمان باغ ارم را از بناهای زیبای رنگ روشن در های چینی نفیس و زیست

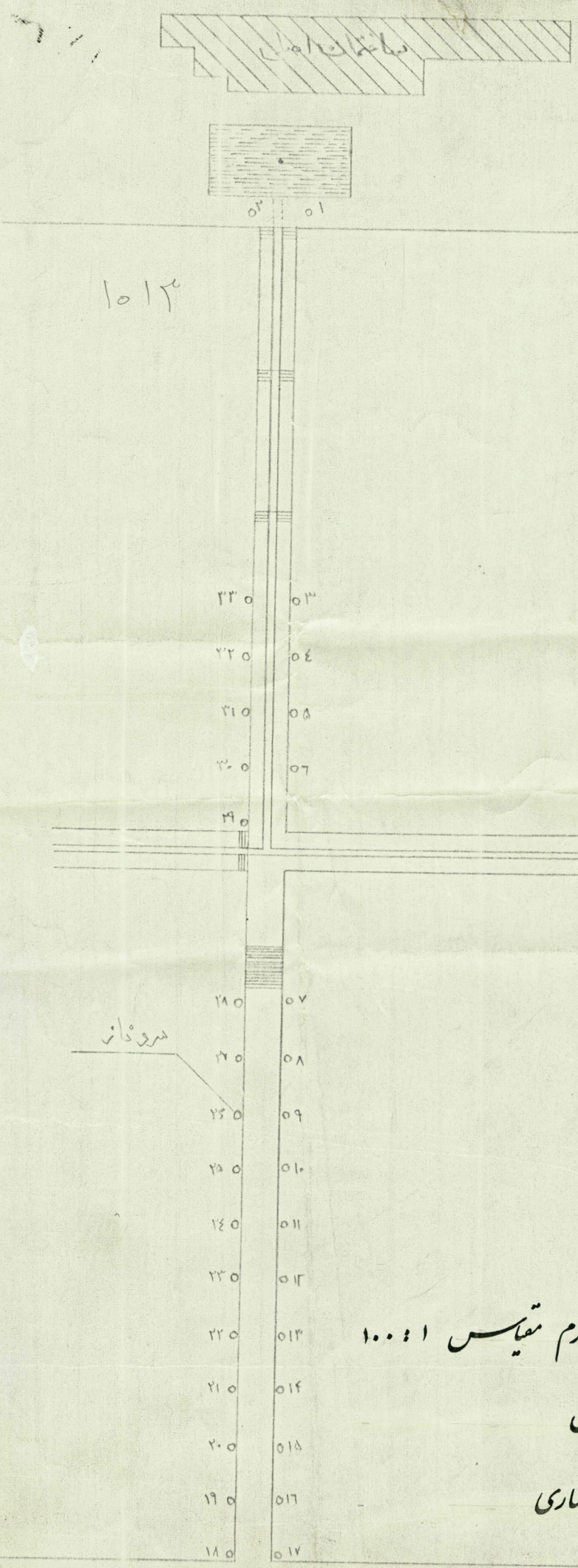
کارهای بر روی آن پنجره های مشبک آهنی از اهره سنگی بنا شده و کاشیکاریهای نفیس و بیانیسی

ساختمان و ستونهای سنگی از نمونه های جالب هنری دوره تاجار به باید محسوب داشت .

با بعد از حرم ام المومنین (علی اکبری)

المومنین

کمرنگی باغ ارم مقیاس ۱:۱۰۰

تهیه محمد نور آیین

ترسیم بهرام انصاری

ایوان دولتی مرکزی دایچ اوم

نمای سرخس ساهان و آبنمای جیلر ساهان